

Hépfes Krézsek
1933. VI. 11.
A budai Normafa

634.957
11933
IRTA: SCHILBERSZKY KÁROLY

A kies Zugligetnek selymesen zöld lankása kivájt teknőalakban húzódik össze Mátyás királyunk régi vadászkirándulásainak ma is kristályosan bugyogó «Disznófó» forrásáig. Ennek a gyönyörű panorámának felső peremén járván, — a monda szerint — Mátyás király egy makkot szúrt a földbe és annak sarjadéka lett a Normafa.* A kegyelet féltő gonddal viseltetett az erejében megfogyatkozott és természetben megrokkant faaggastyán iránt és ezt a latin jelmondatot írta még a múlt században a törzsére illesztett emléktáblára: «Hic mortui vivunt et muti loquuntur.» — Csakugyan beszélnek... A fa immár a múlté, mivel csupán százalmas roncsa a törzsének sejteti egykori nagyságát.

Miként a legtöbb rendkívüliséget, úgy ezt a fát is a ködös multnak mondakörébe burkolt hagyományos legenda veszi körül. Honnét ered tulajdonképpen a «Normafa» elnevezés? — kérdezte már annyi bámulója. A Nemzeti Színház egykori művészgárdája állítólag szünet- (norma-) napokon üdülni járt a fa tájékára. Ezzel szemben Váradi Antal költő, egykori jeles tanárom, a budai és pesti társadalom- és színművészet-történeti multnak ékeztollú krónikása szerint úgy igaz, hogy a fa a Norma operáról kapta nevét, amelyben akkor Schodelné nagy volt és egyetlen. Mikor a Nemzeti Színház egykori intendánsa, Nyári Pál e fa alatt adta át a közönség ajándékát Schodelnének, akkor nevezték el a legnagyobb magyar Normáról: «Norma»-fájának. Addig ugyanis az oromettőn álló fát a vidékbeli őslakó svábok viharfának (Wetterbaum) hívták, nyilván a sok mennykőcsapás miatt, amely annyira környékezte a fát, mint az égi áldás a suhaji malmot. Csak hogy az volt a hiba, hogy ahányszor beléütött a villám, a viharzaggatta ágakat az erdőör kegyetlen kézzel durván lehasogatta.

Amikor 1911-ben, május 25-én az egykoron hatalmas fa előtt levett kalappal jó magam is megállottam Krézsek István hú tanítványom társaságában, a törzséből már csak az északnyugatnak néző kisebbik fele volt meg, amely az akkori méréseink szerint 162 cm törzskerületnek felelt meg, vagyis a nyomaiban felismerhető nagyobbik törzsfelével kiegészítve, az egész törzskerület 4.20 méternek (1.33 m törzsátmérő) felelt meg. Ha a wildenburgi (Oberfranken) bükkóriásról adott erdészeti méréseket alapul vesszük (kerület: 8.5 m) és a korbecslést 800 éven felülinek elfogadjuk, akkor a Normafa ehhez képest, a felényinél jóval vastagabb törzse szerint ítélve, a korát 470—480 év között lehet megállapítani, amely megfelelhet a Mátyás király korabeli származásának. Mindazonáltal kétséggel kell fogadni ezt a királyi eredetet, mivel ez éppen úgy a mondák közül való lehet, mint ahogyan a nagy király életére

*) A természeti hűség kedvéért itt helyesbítéssel kell élnem, a legendás Normafa t. i. nem tölgy-, hanem bükkfa. (Fagus silvatica.)

vonatkoztatott sok más hagyománnyal is tódítottak az udvarában élősködő humanisták. Egyébként a bükkfának a kivételesen mathuzsálemi korhatárai 600—930 év között vannak megállapítva.

A múlt század 80-as éveiben került az öreg Havas jóváltából a fa derekára az a bizonyos bádoglebla, amely a multakról beszélt. Közeliében azután pompás kis koc-

A Normafa 1911 május 25-én. (Krézsek István felvétele.)

mában mérte Fill Mihály a jó borát, akinek a számoló-céduláin egy vén színmész verse volt lenyomtatva:

*All a vén fa, szép idők emléke,
Meghatottan állhatunk elébe;
Ritka magyar szónak régmúlt idején,
Művészi álmaim itt szőttem akkor én...
Költő, színész, honfi mind ide seregelt,
Árnyas lombjaiból de sok remény kikelt...
Itt ültünk mindnyájan, küzdésben testvérek,
Hű apostolai a jó magyar vérek;
Elmúlt idők felett szívemből merengek,
Normafa lombja jobb időben lengnek,
Átérem, elsirom, nem hintek reá port,
Itt a vendéglőben iszom érte bort.*

Ennek a hangulatos poémának — Váradi Antal szerint — Szigeti József volt a szerzője. Fill Mihály kocsmáros ezt a verset elküldötte az akkoriban a Tátrában nyaraló Ponor Tewrewk Emil kitűnő tudósunknak, amire csakhamar megjött az epigrammás válasz:

TÁTRAI ÜZENET A NORMAFA-VENDEGLŐNEK.

<i>Derek, hogy a dalos Múza</i>	<i>Vendégnek és vendéglőnek</i>
<i>Rátalált a Normafára,</i>	<i>Kívánom a boldog érá,</i>
<i>Normafai vendéglőnek</i>	<i>Se a jókedv, se a szőlő</i>
<i>Dalragyujtó színborára...</i>	<i>Ne ismerjen fillökszédát.</i>

A vén fa-szibarita életében ecsetművészeket is megihletett. Brodszky és Keleti jól sikerült képeket festettek róla. Ezekben örökké zölden fog élni az emléke, akkor is, amikor az elmállott porladéka elvegyült az anyafölddel.

A fáknak is megvan a maguk életsorsa, éppen úgy, miként az embereknek: születnek, felserdülnek, megöregednek, elvénhednek és elmúlnak. A történelmi multat átélő Normafa földi maradványait a kegyelet megőrizni rendelte: törzsmaradványát a Székesfővárosi Múzeum örzi, öreg ágait pedig a felsőmargitszigeti zuhatagforrás kristályos hévize kövesítette meg.

A Normafa élettelen tuskója, két oldalán a Normafa-gyermékek. (Czöndör Sándor felvétele, 1932 május 3-án.)